

Czesław Osękowski
Uniwersytet Zielonogórski

DEMOGRAFICZNE I MIGRACYJNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU OŚWIATY W ZIELONEJ GÓRZE PO POŁĄCZENIU MIASTA ZIELONA GÓRA Z GMINĄ ZIELONA GÓRA

Z dniem 1 stycznia 2015 roku miasto Zielona Góra i gmina Zielona Góra połączyły się w jeden samorząd terytorialny. Status obu samorządów przed połączeniem był następujący: miasto Zielona Góra było gminą miejską na prawach powiatu, gmina Zielona Góra – gminą wiejską, składająca się z 17 sołectw, w tym 10 bezpośrednio graniczących z Zieloną Górą. Miasto Zielona Góra liczyło około 118 500 mieszkańców i obejmowało powierzchnię 58,34 km kw., gmina Zielona Góra liczyła zaś około 19 000 mieszkańców i obejmowała powierzchnię 219,90 km kw. Po 1 stycznia 2015 roku połączone samorzady funkcjonują jako miasto Zielona Góra na prawach powiatu¹.

Miasto Zielona Góra i gmina Zielona Góra posiadały przed połączeniem dobrze zorganizowane i dobrze funkcjonujące systemy oświatowe. Oświata połączonych samorządów nie będzie wyłącznie sumą oddzielnych dotychczas dwóch systemów organizacyjnych, ale będzie wymagała, jeżeli nie od razu, to za kilka lat, poprawy i korekty tego szeroko rozumianego systemu, co wymuszą zwłaszcza zmiany demograficzne. Nie bez znaczenia będzie także konieczność standaryzacji jakości kształcenia, która ma doprowadzić do osiągania przez uczniów zbliżonych wyników egzaminów na różnych poziomach kształcenia.

Młodzież z terenu byłej gminy Zielona Góra po ukończeniu szkoły podstawowej i gimnazjum dalszą naukę pobiera na ogół w szkołach ponadgimnazjalnych w Zielonej Górze i w niewielkim odsetku w Sulechowie i Nowej Soli. Rodzice dzieci z terenu byłej gminy chętnie posyłali swoje dzieci do przedszkoli i szkół, zwłaszcza gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, w Zielonej Górze. Po połączeniu miasta z gminą nie zakłada się zmian w systemie oświatowym obowiązującym w byłej gminie. Rada Miasta Zielona Góra 6 maja 2014 roku przyjęła Deklarację, w której zobowiązała się do utrzymania w kształcie sprzed połączenia sieci szkół i okręgów, placówek oświatowych i dowozów dzieci do szkół oraz zapewnienia wysokości upo-

¹ C. Osękowski, *Połączenia Miasta Zielona Góra i gminy Zielona Góra w jeden samorząd terytorialny szansą na wzrost potencjału i przyspieszony rozwój*, „Studia Zielonogórskie” 2015, t. XX, s. 7-8.

sażenia wynikającego z Karty Nauczyciela dla nauczycieli pracujących w szkołach byłej gminy Zielona Góra.

Struktura wieku, płci i liczby ludności połączonej Zielonej Góry i prognoza na przyszłość

Na koniec grudnia 2014 roku w Zielonej Górze mieszkało 118 348 osób, w tym 55 784 mężczyzn i 62 564 kobiet. Z ogólnej liczby ludności w przedziale wiekowym 0-24 lata mieszkało 27 900 osób, w tym w przedziale wiekowym 0-2 lata – 3557 osób, 3-6 lat – 5044, 7-12 lat – 5988, 13-15 lat – 2738, 16-18 lat – 3379 i 19-24 lata – 7194 osoby. W mieście mieszkało 19 768 osób powyżej 65 roku życia, w tym 7672 mężczyzn i 12 096 kobiet².

W gminie wiejskiej Zielona Góra na koniec 2014 roku mieszkało 19 035 osób, w tym 9327 mężczyzn i 9708 kobiet. Z ogólnej liczby ludności w gminie w przedziale wiekowym 0-24 lata mieszkało 3075 osób, w tym w przedziale wiekowym 0-2 lata – 375 osób, 3-6 lat – 517 osób, 7-12 lat – 605 osób, 13-15 lat – 388 osób, 16-18 lat – 462 osoby i 19-24 lat – 728 osób. W gminie mieszkało 2720 osób powyżej 65 roku życia, w tym 1194 mężczyzn i 1526 kobiet³.

W ostatnich kilku latach liczba ludności w mieście zmieniała się nieznacznie z niewielką spadkową tendencją, a w gminie Zielona Góra nieznacznie wzrastała. W 2011 roku w Zielonej Górze mieszkało 119 197 osób, w 2012 roku – 119 023 i w 2013 roku – 118 405 osób. W gminie Zielona Góra w 2010 roku mieszkało 17 719 osób, w 2011 roku – 18 108 osób, w 2012 roku – 18 537 osób i w 2013 roku – 18 832 osoby.

Dodać trzeba, że 10-13% mieszkańców gminy Zielona Góra w 2014 roku stanowili dawni mieszkańcy miasta Zielona Góra, którzy w ostatnich latach wybudowali domy na wsi. W większości poparli oni proces połączenia miasta z gminą. Mieszkańcy byłej gminy Zielona Góra na równi z mieszkańcami Zielonej Góry korzystają z możliwości zatrudnienia w firmach, urzędach i instytucjach na terenie miasta, a także z miejskiej oferty edukacyjnej, sportowej oraz związanej z ochroną zdrowia. Nieco ponad 60% mieszkańców byłej gminy czynnych zawodowo znajdowało w 2014 roku zatrudnienie w Zielonej Górze. Świadczy to z jednej strony o powiązaniach miasta z gminą, z drugiej zaś potwierdza wspólnotę interesów obu społeczności i konieczność wzmocnienia szeroko rozumianego potencjału Zielonej Góry.

Na tle innych gmin i miejscowości w kraju demografia połączonej Zielonej Góry do 2020 roku i w latach następnych będzie kształtować się nieźle z punktu widzenia powiązań liczby ludności ze wzrostem szeroko rozumianego potencjału i atrakcyjności

² Województwo Lubuskie. Podregiony, powiaty, gminy, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2014, s. 83.

³ *Ibidem*, s. 82.

miasta. Z prognozy ludności Polski na lata 2014-2050 wynika, że w 2050 roku liczba ludności w Polsce w stosunku do 2014 roku zmniejszy się o około 12%, przy czym znacznie wyższy będzie ubytek ludności w miastach niż na wsiach. W województwie lubuskim do 2050 roku liczba ludności zmniejszy się o około 143 tys. osób, w tym o około 86 tys. zmniejszy się ludność miast, a o około 57 tys. ludność wsi⁴.

Do 2020 roku liczba ludności w województwie lubuskim zmniejszy się z 1 023 300 osób w 2014 roku do 1 009 800 osób w 2020 roku, w tym w miastach zmniejszy się odpowiednio z 643,5 tys. do 629,6 tys. i wzrośnie na wsiach z 376,9 tys. do 380,2 tys. Oznacza to, że połączenie miasta Zielona Góra z gminą Zielona Góra jest korzystne w perspektywie długookresowych zmian demograficznych w najbliższych latach w Polsce i w województwie lubuskim.

W Zielonej Górze w granicach sprzed połączenia z gminą liczba ludności spadnie ze 118 348 osób w 2014 roku do około 106 470 osób w 2050 roku. Według danych GUS na koniec 2015 roku w Zielonej Górze sprzed połączenia mieszkały 118 253 osoby, w 2016 roku – 118 127 osób, w 2017 roku – 117 980 osób, w 2018 roku – 117 823 osoby, w 2019 roku – 117 649 osób i w 2020 roku – 117 456 osób⁵.

Na koniec grudnia 2015 roku w Zielonej Górze sprzed połączenia mieszkały 118 253 osób, w tym 55 796 mężczyzn i 62 457 kobiet. Z ogólnej liczby ludności w przedziale wiekowym 0-24 lat mieszkały 27 694 osoby, w tym w przedziale wiekowym 0-2 lata – 3484 osób, 3-6 lat – 5037 osób, 7-12 lat – 6322 osób, 13-15 lat – 2707 osób, 16-18 lat – 3026 osób i 19-24 lat – 7118 osób. W mieście mieszkały 20 581 osób powyżej 65 roku życia, w tym 8019 mężczyzn i 12 572 kobiet.

Na koniec grudnia 2016 roku w Zielonej Górze sprzed połączenia będzie mieszkać 118 127 osób, w tym 55 793 mężczyzn i 62 334 kobiet. Z ogólnej liczby ludności w przedziale wiekowym 0-24 lat będzie mieszkać 27 607 osób, w tym w przedziale wiekowym 0-2 lata – 3405 osób, 3-6 lat – 4927, 7-12 lat – 6742, 13-15 lat – 2619, 16-18 lat – 2778 i 19-24 lata – 7136 osoby. W mieście będzie mieszkać 21 487 osób powyżej 65 roku życia, w tym 8379 mężczyzn i 13 088 kobiet.

Na koniec grudnia 2017 roku w Zielonej Górze sprzed połączenia będzie mieszkać 117 980 osób, w tym 55 780 mężczyzn i 62 200 kobiet. Z ogólnej liczby ludności w przedziale wiekowym 0-24 lat będzie mieszkać 27 391 osób, w tym w przedziale wiekowym 0-2 lata – 3340 osób, 3-6 lat – 4908, 7-12 lat – 6960, 13-15 lat – 2650, 16-18 lat – 2724 i 19-24 lata – 6809 osoby. W mieście będą mieszkały 22 362 osoby powyżej 65 roku życia, w tym 8745 mężczyzn i 13 617 kobiet.

Na koniec grudnia 2018 roku w Zielonej Górze sprzed połączenia będą mieszkały 117 833 osoby, w tym 55 763 mężczyzn i 62 060 kobiet. Z ogólnej liczby ludności

⁴ *Prognoza Ludności Polski na lata 2014-2050*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014, s. 125.

⁵ *Ibidem*, s. 176-168.

w przedziale wiekowym 0-24 lat będzie mieszkać 27 231 osób, w tym w przedziale wiekowym 0-2 lata – 3302 osoby, 3-6 lat – 4779, 7-12 lat – 7176, 13-15 lat – 2805, 16-18 lat – 2694 i 19-24 lata – 6475 osób. W mieście będzie mieszkać 23 167 osób powyżej 65 roku życia, w tym 9075 mężczyzn i 14 092 kobiet.

Na koniec grudnia 2019 roku w Zielonej Górze sprzed połączenia będzie mieszkać 117 649 osób, w tym 55 738 mężczyzn i 61 911 kobiet. Z ogólnej liczby ludności w przedziale wiekowym 0-24 lat będzie mieszkać 27 127 osób, w tym w przedziale wiekowym 0-2 lata – 3273 osoby, 3-6 lat – 4687, 7-12 lat – 7313, 13-15 lat – 2988, 16-18 lat – 2608 i 19-24 lata – 6258 osób. W mieście będzie mieszkać 23 952 osoby powyżej 65 roku życia, w tym 9396 mężczyzn i 14 556 kobiet.

Na koniec grudnia 2020 roku w Zielonej Górze sprzed połączenia będzie mieszkać 117 456 osób, w tym 55 705 mężczyzn i 61 751 kobiet. Z ogólnej liczby ludności w przedziale wiekowym 0-24 lat będzie mieszkać 27 111 osób, w tym w przedziale wiekowym 0-2 lata – 3242 osoby, 3-6 lat – 4604, 7-12 lat – 7328, 13-15 lat – 3192, 16-18 lat – 2636 i 19-24 lata – 6109 osób. W mieście będzie mieszkać 24 750 osób powyżej 65 roku życia, w tym 9716 mężczyzn i 15 034 kobiet.

Jak dotąd, brakuje dokładnych prognoz dotyczących liczby mieszkańców do 2050 roku dla gminy Zielona Góra sprzed połączenia, GUS podaje je bowiem jedynie do poziomu powiatu. Można je obliczyć, mając dane statystyczne i prognozy dla powiatu zielonogórskiego, w skład którego wchodziła gmina wiejska Zielona Góra do końca 2014 roku. Analiza materiału źródłowego prowadzi do wniosku, że liczba ludności sołectw byłej gminy Zielona Góra systematycznie, aczkolwiek powoli będzie wzrastać.

Na koniec grudnia 2014 roku w powiecie zielonogórskim mieszkało 95 316 osób, w tym 47 130 mężczyzn i 48 186 kobiet. Na wsiach powiatu zielonogórskiego mieszkało 60 825 osób, w tym 30 292 mężczyzn i 30 533 kobiet. W sumie więc mieszkańcy wsi stanowili 64% wszystkich mieszkańców powiatu zielonogórskiego. W gminie Zielona Góra mieszkało w tym czasie około 19 tys. osób, co stanowiło 32% ludności wiejskiej powiatu.

Prognozy GUS wskazują, że w 2050 roku w powiecie zielonogórskim (łącznie z byłą gminą Zielone Góra) będzie mieszkać 96 965 osób, w tym 49 142 mężczyzn i 47 823 kobiet. Oznaczałoby to niewielki wzrost liczby ludności w powiecie w stosunku do grudnia 2014 roku. W latach 2014-2050 ma zmniejszyć się liczba osób mieszkających w miastach powiatu, ale ma wzrosnąć liczba mieszkańców wsi. W 2050 roku na wsiach powiatu zielonogórskiego ma mieszkać 70 022 osoby, w tym 35 156 mężczyzn i 34 866 kobiet. W sumie liczba mieszkańców wsi powiatu ma w 2050 zwiększyć się w stosunku do 2014 roku o około 9200 osób, czyli o 11,5%. W przyroście tym mieszkańcy gminy Zielona Góra mieli mieć około 32%. Głównie na tej podstawie, ale także na podstawie innych czynników, między innymi migracji wewnętrznych

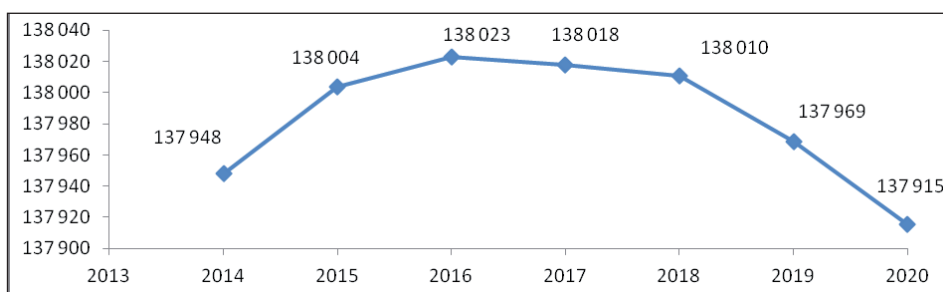
i zewnętrznych ludności, można wnioskować, że liczba ludności w miejscowościach dzisiejszej gminy Zielone Góra będzie się nieznacznie powiększać.

Liczba ludności w powiecie zielonogórskim ma wzrosnąć z 95 316 osób w 2014 roku do 97 314 osób w 2020 roku, w tym ma być 48 366 mężczyzn i 48 948 kobiet. Ludność wiejska powiatu ma wzrosnąć z 60 825 osób w 2014 roku do 63 492 osób w 2020 roku.

Na koniec grudnia 2014 roku we wsiach powiatu zielonogórskiego mieszkało 60 825 osób, w tym 30 292 mężczyzn i 30 533 kobiet. Z ogólnej liczby ludności w przedziale wiekowym 0-24 lat mieszkało 17 784 osoby, w tym w przedziale wiekowym 0-2 lata – 1719 osób, 3-6 lat – 2858, 7-12 lat – 4020, 13-15 lat – 1900, 16-18 lat – 2188 i 19-24 lata – 5099 osoby.

Na koniec grudnia 2020 roku we wsiach powiatu zielonogórskiego będzie mieszkać 63 492 osoby, w tym 31 693 mężczyzn i 31 799 kobiet (dane łącznie z byłą wiejską gminą Zielona Góra). Z ogólnej liczby ludności w przedziale wiekowym 0-24 lat będzie mieszkać 16 818 osób, w tym w przedziale wiekowym 0-2 lata – 1710 osób, 3-6 lat – 2331, 7-12 lat – 4286, 13-15 lat – 2184, 16-18 lat – 2028 i 19-24 lata – 4279 osób⁶.

W 2014 roku w poszczególnych wsiach byłej gminy Zielona Góra mieszkała następująca liczba ludności: Barcikowice – 210 osób, Drzonków – 1582, Jany – 326, Jarogniewice – 321, Jeleniów – 181, Kiełpin – 154, Krępa – 689, Łężyca – 2123, Ługowo – 125, Nowy Kisielin – 1228, Ochla – 1952, Przylep – 3026, Racula – 2383, Stary Kisielin – 1719, Stożne – 98, Sucha – 331, Zatonie – 587, Marzęcin – 86, Zawada – 1678 osób.

Wykres 1. Prognoza dotycząca liczby ludności połączonej Zielonej Góry na lata 2013-2020 wg danych GUS

Jak już wspomniano, ludność gminy Zielona Góra stanowiła w 2014 roku 32% wszystkim mieszkańców wsi powiatu zielonogórskiego. Połączenie 1 stycznia 2015 roku miasta Zielona Góra z gminą Zielona Góra w jeden samorząd terytorialny

⁶ *Ibidem*, s. 231, 233.

wpłynęło na statystykę ludności powiększonej Zielonej Góry, ale także powiatu zielonogórskiego. Z punktu widzenia „starej” Zielonej Góry połączenie będzie mieć korzystny wpływ na jej demografię, prawdopodobny bowiem wpływ na jej demografię w bliższej i dalszej perspektywie czasu wzrost ludności wiejskiej zrównoważy ubytek ludności miejskiej. Wysoce prawdopodobny jest odpływ pewnej części mieszkańców Zielonej Góry na teren byłej gminy Zielona Góra. Będzie to wynikać z krajowych i regionalnych tendencji tak zwanego procesu rozlewania się miast rozumianego jako migracja ludzi z miast na wieś, co w przypadku Zielonej Góry wystąpi z dużym prawdopodobieństwem ze względu na pojawienie się nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe.

Struktura osób objętych kształceniem i wychowaniem

We wrześniu 2014 roku w mieście Zielona Góra funkcjonowało 40 przedszkoli, w gminie Zielona Góra: 1 przedszkole i 2 punkty przedszkolne oraz 5 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. Opieką przedszkolną w Zielonej Górze objętych było ogółem 4599 dzieci, w tym w przedszkolach prowadzonych przez miasto – 3381 dzieci i w przedszkolach niepublicznych – 1218 dzieci. W gminie Zielona Góra opieką przedszkolną objętych było 602 dzieci, w tym 461 dzieci w przedszkolach prowadzonych przez samorząd gminy, 141 w oddziałach przedszkolnych w szkołach prowadzonych przez samorząd i 81 w przedszkolach niepublicznych. W Zielonej Górze w przedszkolach zatrudnionych było 263 nauczycieli, w gminie Zielona Góra – 42 nauczycieli. W 24 przedszkolach w Zielonej Górze była realizowana dodatkowa oferta w zakresie opieki logopedycznej, języków obcych i rytmiki, w 22 przedszkolach z zakresu gimnastyki korekcyjnej i w 18 przedszkolach prowadzona była gimnastyka korekcyjna. Analogiczne dodatkowe zajęcia prowadzone były w 5 przedszkolach w gminie Zielona Góra⁷.

Wszystkie przedszkola prowadzone przez miasto Zielona Góra dysponują dobrą bazą dydaktyczną, dostosowaną do wieku dzieci. W placówkach tych funkcjonują place zabaw z terenowymi urządzeniami zabawowymi. Urządzenia zainstalowane na placach zabaw posiadają odpowiednie certyfikaty bezpieczeństwa i jakości wykonania. Dużą aktywność w przedszkolach wykazują rady rodziców. Odzwierciedleniem tego jest udział miejskich rad rodziców w konkursie Ministerstwa Edukacji Narodowej „Mam 6 lat”, w którym prezentowano podjęte przez przedszkola działania na rzecz rodziców i dzieci 6-letnich wspierające ich w poznaniu szkół i podjęciu decyzji o posłaniu 6-latków do szkoły. Wszystkie przedszkola w mieście realizują dodat-

⁷ Urząd Miasta Zielona Góra, Wydział Oświaty i Spraw Społecznych, Sieć organizacyjna szkół w Zielonej Górze i statystyka uczniów.

kowe, bezpłatne dla dzieci, zajęcia specjalistyczne, artystyczne i stymulując rozwój dziecka na podstawie programu Urzędu Miasta Zielona Góra. Program w całości był realizowany ze środków miasta Zielona Góra pod nazwą „Zielonogórski program wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży”. Rady Rodziców dziesięciu zielonogórskich przedszkoli otrzymały tytuł przyznany przez Ministra Edukacji Narodowej „Przedszkole dobrze przygotowujące do szkoły”. Oferta przedszkolna placówek prowadzonych przez miasto Zielona Góra jest wspierana przez sieć niepublicznych placówek wychowania przedszkolnego.

Również na terenie gminy Zielona Góra sieć i dostępność do placówek opieki przedszkolnej w poszczególnych miejscowościach odpowiada potrzebom rodziców i dzieci. Przedszkole w Przylepie i jego filie dysponują profesjonalnymi placami zabaw. Urządzenia zabawowe posiadają odpowiednie certyfikaty bezpieczeństwa i jakości wykonania.

W 2014 roku w Zielonej Górze funkcjonowało 20 szkół podstawowych, w tym 12 prowadzonych przez miasto, 6 szkół prowadzonych przez inny organ niż samorząd miasta i 2 szkoły specjalne. W gminie Zielona Góra funkcjonowało 5 szkół podstawowych. W Zielonej Górze w tym czasie było 20 oddziałów integracyjnych, w gminie Zielona Góra było 5 oddziałów integracyjnych w 2 szkołach. Ogółem w szkołach podstawowych w Zielonej Górze kształciło się 6922 dzieci, w tym w prowadzonych przez miasto kształciło się 6029 dzieci, w szkołach podstawowych prowadzonych przez inne organy – 767 dzieci i w szkołach specjalnych – 71 dzieci. W 5 szkołach podstawowych w gminie Zielona Góra uczyło się 1228 dzieci (Drzonków – 390 uczniów, Ochla – 168, Przylep – 372, Stary Kisielin – 133, Zawada – 165 uczniów)⁸. W szkołach podstawowych Zielonej Góry pracowało 694 nauczycieli, w szkołach w gminie – 135 nauczycieli.

Z ogólnej liczby 6922 uczniów szkół podstawowych w Zielonej Górze w klasie I kształciło się w 2014 roku 1509 uczniów, w klasie II – 1135, w klasie III – 952, w klasie IV – 1353, w klasie V – 947 i w klasie VI – 971 uczniów. W gminie Zielona Góra z ogólnej liczby 1197 uczniów w klasie I kształciło się 266 uczniów, w klasie II – 213, w klasie III – 165, w klasie IV – 221, w klasie V – 159 i w klasie VI – 173 uczniów.

W 13 szkołach podstawowych Zielonej Góry prowadzono zajęcia wspierające rozwój ucznia: dydaktyczno-wyrównawcze, rewalidacyjne, logopedyczne, korekcyjno-kompensacyjne, w 11 szkołach odbywały się zajęcia socjoterapeutyczne oraz terapeutyczne i resocjalizacyjne. W 5 szkołach podstawowych gminy Zielona Góra prowadzono zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, logopedyczne i korekcyjno-kompensacyjne, w 4 szkołach zajęcia rewalidacyjne, w 3 szkołach zajęcia socjoterapeutyczne i w 2 szkołach zajęcia terapeutyczne i resocjalizacyjne. W szkołach podstawowych

⁸ Urząd Gminy Zielona Góra, Wydział Oświaty, Statystyka uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjalnych gminy Zielona Góra.

Zielonej Góry było zatrudnionych 21 pedagogów, 16 logopedów, 9 psychologów, 15 bibliotekarzy i 11 terapeutów (szkoła specjalna), w szkołach podstawowych w gminie Zielona Góra zatrudniano 5 pedagogów, 5 logopedów i 5 bibliotekarzy. Dodatkowo w 13 szkołach w Zielonej Górze funkcjonowały świetlice i prowadzono dożywianie dzieci, natomiast podobna oferta pojawiła się w 5 szkołach podstawowych gminy Zielona Góra.

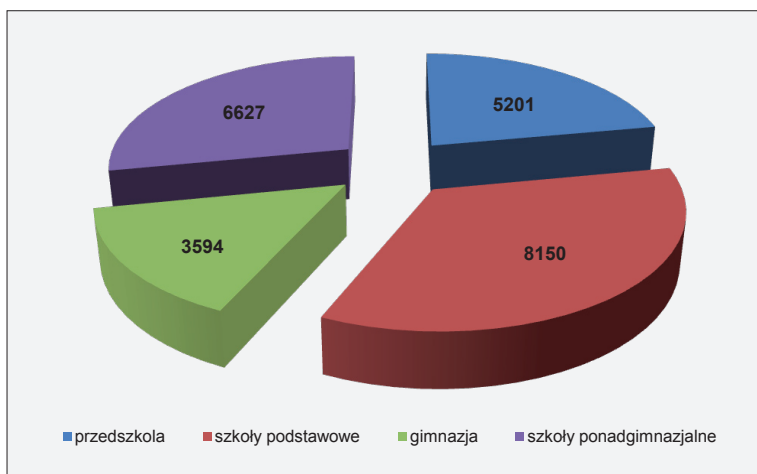
W 2014 roku w Zielonej Górze funkcjonowało 15 szkół gimnazjalnych, w tym 9 prowadzonych przez samorząd miasta, 4 prowadzone przez inny organ niż samorząd i 2 gimnazja specjalne. W gminie Zielona Góra funkcjonowały 2 szkoły gimnazjalne. W Zielonej Górze funkcjonowało 5 oddziałów integracyjnych, w gminie Zielona Góra 6 oddziałów. W szkołach gimnazjalnych Zielonej Góry uczyło się 3315 uczniów, w tym w szkołach prowadzonych przez miasto 2816 uczniów, w szkołach prowadzonych przez inne organy 436 uczniów i w gimnazjach specjalnych 47 uczniów. W 2 szkołach gimnazjalnych w gminie Zielona Góra uczyło się 279 uczniów, w tym w gimnazjum w Drzonkowie – 162 uczniów i Przylepie – 117 uczniów.

Z ogólnej liczby 3315 uczniów szkół gimnazjalnych w Zielonej Górze w klasie I kształci się 1117 uczniów, w klasie II – 1118 i w klasie III – 1064 uczniów. W gminie Zielona Góra z ogólnej liczby 279 uczniów szkół gimnazjalnych w klasie I kształci się 76 uczniów, w klasie II – 91 i w klasie III – 112 uczniów.

W gimnazjach Zielonej Góry zatrudnionych było 280 nauczycieli oraz dodatkowo 14 pedagogów, 13 logopedów, 7 psychologów i 11 bibliotekarzy, w 9 gimnazjach funkcjonowały świetlice i prowadzono dożywianie dzieci. W szkołach gimnazjalnych gminy Zielona Góra zatrudnionych było 62 nauczycieli oraz dodatkowo 2 pedagogów i 2 bibliotekarzy, w 2 gimnazjach funkcjonowały świetlice i prowadzono dożywianie dzieci.

W połowie szkół gimnazjalnych Zielonej Góry prowadzono zajęcia wspierające rozwój ucznia: dydaktyczno-wyrównawcze, rewalidacyjne, korekcyjno-kompensacyjne, socjoterapeutyczne oraz terapeutyczne i resocjalizacyjne, podobne zajęcia odbywają się w obu gimnazjach w gminie.

W 2014 roku w Zielonej Górze funkcjonowało 16 szkół ponadgimnazjalnych, w tym 3 niepubliczne, w których uczyło się 6627 uczniów. Szkolnictwo ponadgimnazjalne w Zielonej Górze jest zróżnicowane: funkcjonuje 5 klasycznych liceów ogólnokształcących, 3 niepubliczne licea ogólnokształcące oraz 8 zespołów szkół o profilu technicznym i ekonomicznym, w strukturze których w 2 przypadkach funkcjonują klasy o profilu liceum ogólnokształcącego. Z ogólnej liczby 6627 uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Zielonej Górze w klasie I kształci się 2067 uczniów, w klasie II – 1940, w klasie III – 1933 i w klasie IV – 687 uczniów.

Wykres 2. Łączna liczba dzieci i młodzieży w przedszkolach i w szkołach w mieście i gminie w 2014 roku

Zielona Góra jest ośrodkiem akademickim, który został zbudowany od podstaw. Uniwersytet Zielonogórski posiada pełnię praw akademickich, a w jego strukturze funkcjonują trzy wydziały techniczne, które przed 2001 rokiem wchodziły w skład Politechniki Zielonogórskiej. W roku akademickim 2013/2014 na Uniwersytecie Zielonogórskim studiowało około 15 tys. studentów, w tym około 10 tys. na studiach stacjonarnych. W mieście funkcjonują także Zachodnia Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych (ok. 80 studentów studiów niestacjonarnych), Lubuska Wyższa Szkoła Zdrowia Publicznego (ok. 20 studentów studiów niestacjonarnych) i Instytut Filozoficzno-Teologiczny im. Edyty Stein (ok. 60 studentów). W sumie na zielonogórskich uczelniach wyższych w 2014 roku studiowało około 20 tys. studentów, w tym około 10 tys. na studiach stacjonarnych. Ponad 70% studentów studiów stacjonarnych jest mieszkańcami województwa lubuskiego, w tym około 21% to mieszkańcy Zielonej Góry i gminy Zielona Góra⁹.

Obecny i prognozowany bilans napływu i odpływu kandydatów do szkół i placówek oświatowych Zielonej Góry

Pomiędzy miejskimi a gminnymi placówkami oświatowymi od lat dokonuje się przepływ młodzieży spełniającej obowiązek szkolny. Zazwyczaj młodzież mieszka-

⁹ Uniwersytet Zielonogórski, Dział Kształcenia, Liczba studentów w roku akademickim 2013/2014.

jąca i zameldowana w gminie Zielona Góra, z różnych powodów, podejmuje kształcenie w szkołach w Zielonej Górze, a tylko w nielicznych przypadkach dostrzega się zjawisko odwrotne. Najpowszechniej stosowanym instrumentem zapisu dzieci rodzin z terenu gminy Zielona Góra do przedszkoli, szkół podstawowych i szkół gimnazjalnych w Zielonej Górze jest zameldowanie określonego dziecka u rodziny w Zielonej Górze.

W 2014 roku obowiązek szkolny na poziomie szkoły podstawowej w zielonogórskich szkołach podstawowych realizowało 6% dzieci z terenu gminy Zielona Góra. Największa liczba dzieci z gminy uczyła się w Szkole Podstawowej nr 7 w Zielonej Górze, to jest około 20% wszystkich uczniów szkoły. W sumie w zielonogórskich szkołach prowadzonych przez miasto uczyło się w tym czasie 366 uczniów podlegających obowiązkowi szkolnemu na terenie gminy.

Jeszcze większy odsetek młodzieży z terenu gminy Zielona Góra kształci się w gimnazjach w Zielonej Górze. W roku szkolnym 2013/2014 do zielonogórskich szkół gimnazjalnych prowadzonych przez miasto uczęszczało 343 dzieci z gminy Zielona Góra, co stanowiło ponad połowę wszystkich dzieci z gminy podlegających obowiązkowi szkolnemu na tym poziomie kształcenia. Młodzież z gminy stanowiła w tym czasie 14% wszystkich uczniów zielonogórskich gimnazjów.

W pięciu szkołach podstawowych gminy Zielona Góra w roku szkolnym 2013/2014 uczyło się 59 dzieci z Zielonej Góry, w tym aż 38 w Szkole Podstawowej w Przylepie, a w dwóch gminnych gimnazjach (w Drzonkowie i Przylepie) uczyło się 43 dzieci podlegających obowiązkowi szkolnemu w Zielonej Górze. Ponadto do szkół podstawowych w Drzonkowie i Ochli uczęszczały dzieci z miejscowości Broniszów, Radwanów i Książ Wielki w gminie Koźuchów, a w Szkole Podstawowej w Przylepie uczyły się dzieci z miejscowości Płoty i Zagórze z gminy Czerwieńsk.

Pośród 6100 uczniów szkół podstawowych prowadzonych w 2014 roku (stan na 30 września) przez miasto Zielona Góra aż 5698 (93,4%) mieszkało w samej Zielonej Górze, 397 (6,5%) uczniów mieszkało na wsiach oraz 5 (0,1%) w miastach liczących do 5 tys. mieszkańców.

Pośród 2863 uczniów szkół ponadgimnazjalnych prowadzonych w 2014 roku (stan na 30 września) przez miasto Zielona Góra 2293 (80,1%) mieszkało w Zielonej Górze, 542 (18,9%) uczniów mieszkało na wsiach oraz 28 (1,0%) uczniów mieszkało w miastach liczących do 5 tys. mieszkańców.

Znacznie większe zróżnicowanie jeżeli chodzi o miejsce zamieszkania młodzieży kształcącej się w Zielonej Górze występowało w odniesieniu do uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W grupie liceów ogólnokształcących (ILO, IIILO, IVLO, VLO, Zespół Szkół Ogólnokształcących i Sportowych) spośród 2570 uczniów uczących się w 2014 roku (stan na 30 września) tych szkołach 1586 (61,6%) uczniów mieszkało

w miastach powyżej 5 tys. mieszkańców (w tym głównie w Zielonej Górze), 636 (24,7%) – na wsiach i 351 (13,7%) w miastach do 5 tys. mieszkańców.

W zielonogórskich technikach (Zespół Szkół Budowlanych, Zespół Szkół Elektronicznych i Samochodowych, Zespół Szkół Ekonomicznych, Zespół Szkół i Placówek Kształcenia Zawodowego, Zespół Szkół Technicznych) uczyło się w tym czasie 2752 uczniów, spośród których 1463 (53,2%) mieszkało w miastach powyżej 5 tys. mieszkańców, 1054 (38,3%) na wsiach i 235 (8,5%) w miastach do 5 tys. mieszkańców. W zasadniczych szkołach zawodowych (Zespół Szkół Elektronicznych i Samochodowych, Zespół Szkół i Placówek Kształcenia Zawodowego, Zespół Szkół Specjalnych) uczyło się 481 uczniów, spośród których 220 (45,7%) mieszkało w miastach powyżej 5 tys. mieszkańców, 214 (44,5%) na wsiach i 47 (9,8%) w miastach do 5 tys. mieszkańców¹⁰.

Przyczyny i kierunki napływu i odpływu kandydatów do szkół i placówek połączonej Zielonej Góry

Spśród ogólnej liczby młodzieży kształcącej się w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych w Zielonej Górze 76,2% mieszka w miastach powyżej 5 tys. mieszkańców, w tym 64% w samej Zielonej Górze, 19,3% na wsiach oraz 4,5% w miastach do 5 tys. mieszkańców. Najwyższy odsetek kształcącej się w Zielonej Górze, a mieszkającej poza tym miastem młodzieży uczy się w szkołach ponadgimnazjalnych. Połączenie miasta z gminą tylko w niewielkim stopniu będzie mieć wpływ na bilans napływu i odpływu kandydatów do szkół Zielonej Góry mieszkających poza „starą” Zieloną Górą i byłą gminą Zielona Góra.

Pewne przesunięcia mogą nastąpić wewnątrz powiększonego z dniem 1 stycznia 2015 roku miasta, głównie na poziomie przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów. Będzie to polegać na tym, że kolejna część rodziców mieszkających w byłej gminie Zielona Góra zechce posyłać swoje dzieci do przedszkoli i szkół w Zielonej Górze. Ułatwi im to proces połączenia i związane z tym uzyskanie przez gminę wiejską statusu miasta, a co za tym idzie dostępu do wszystkiego, co niesie za sobą organizacja i jakość oświaty w Zielonej Górze.

Raporty Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu wskazują na znacznie wyższy poziom kształcenia w zielonogórskich szkołach podstawowych i w gimnazjach w porównaniu ze szkołami w byłej gminie Zielona Góra. Wyniki sprawdzianów w klasach VI szkół podstawowych w 2013 roku przedstawiały się następująco: średnie wyniki procentowe za sprawdzian dla kraju wyniosły – 24,03, dla okręgu – 23,36, dla województwa lubuskiego – 23,98, dla miasta Zielona Góra – 26,75 i dla gminy Zielona

¹⁰ Urząd Miasta Zielona Góra, Wydział Oświaty i Spraw Społecznych, Sieć organizacyjna szkół w Zielonej Górze i statystyka uczniów.

Góra – 24,10. Również lepiej poszły w 2013 roku w mieście niż w gminie egzaminy gimnazjalne, które w grupach przedmiotów przedstawiały się następująco: egzamin gimnazjalny w części humanistycznej historia i WOS – średnie wyniki procentowe ze sprawdzianu dla kraju wyniosły 58,00, dla okręgu – 56,17, dla województwa lubuskiego – 56,24, dla miasta Zielona Góra – 60,41 i dla gminy Zielona Góra – 54,63; egzamin gimnazjalny w części humanistycznej język polski: średnie wyniki procentowe za sprawdzian dla kraju wyniosły 62,00, dla okręgu – 59,45, dla województwa lubuskiego – 59,92, dla Miasta Zielona Góra – 64,06 i dla gminy Zielona Góra – 57,20. W grupach przedmiotów matematyczno-przyrodniczych średnie wyniki procentowe dla przedmiotów przyrodniczych były następujące: dla kraju wyniosły – 59,00, dla okręgu – 57,59, dla województwa lubuskiego – 57,81, dla miasta Zielona Góra – 62,16 i dla gminy Zielona Góra – 52,78; z matematyki zaś średnie wyniki procentowe za sprawdzian dla kraju wyniosły 48,00, dla okręgu – 46,64, dla województwa lubuskiego – 46,72, dla miasta Zielona Góra – 53,61 i dla gminy Zielona Góra – 42,12¹¹.

Na kształcenie swoich dzieci w szkołach „starej” Zielonej Góry będą decydować się rodzice, którzy przeprowadzą się w najbliższych latach ze „starej” Zielonej Góry do dzielnicy Nowe Miasto. Tak dzieje się już obecnie. Jak podano wcześniej, 10-13% mieszkańców byłej gminy Zielona Góra to dawni mieszkańcy Zielonej Góry.

Połączenie miasta i gminy a kierunki dowozów uczniów do szkół

Połączenie 1 stycznia 2015 roku miasta z gminą nie będzie mieć wpływu na dowożenie dzieci do szkół na terenie byłej gminy Zielona Góra. Artykuł 17 ustawy o systemie oświaty nakazuje takie zorganizowanie sieci publicznych szkół, aby umożliwiała wszystkim dzieciom spełnienie obowiązku szkolnego. Z zastrzeżeniem, że droga dziecka z domu do szkoły nie może przekraczać 3 km w przypadku uczniów klas I-IV szkół podstawowych oraz 4 km w przypadku uczniów klas V-VI szkół podstawowych i uczniów gimnazjów. Jeżeli droga z domu do szkoły obwodowej dziecka, przekracza dane odległości, obowiązkiem gminy jest zapewnienie bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu dziecka albo zwrot kosztów przejazdu dziecka środkami komunikacji publicznej, jeżeli dowożenie zapewnią rodzice, a do ukończenia przez dziecko 7 lat – także zwrot kosztów przejazdu opiekuna dziecka środkami komunikacji publicznej. Ponadto, jeżeli droga dziecka z domu do szkoły obwodowej dziecka nie przekracza odległości 3 km w przypadku uczniów klas I-IV szkół podstawowych oraz 4 km w przypadku uczniów klas V-VI szkół podstawowych i gimnazjów, szko-

¹¹ Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze, Raport Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu z egzaminów w szkołach podstawowych i gimnazjalnych Miasta Zielona Góra i Gminy Zielona Góra w 2013 roku.

ła może zorganizować bezpłatny transport uczniów do szkoły, zapewniając opiekę w czasie przewozu.

W gminie Zielona Góra dzieci były dowożone do szkoły podstawowej w Przylepie z Łęczycy oraz z Płotów i Zagórza w gminie Czerwieńsk, do szkoły w Zawadzie z Krępy i Jan, do szkoły w Starym Kisielinie z Nowego Kisielina, do szkoły w Drzankowie z Raculi, Ługowa, Suchej, Zatonia, Barcikowic oraz Radwanowa, Broniszowa i Książa Wielkiego w gminie Koźuchów, do szkoły w Ochli z Jeleniowa, Jarogniewic, Kiełpina oraz Radwanowa, Broniszowa i Książa Wielkiego w gminie Koźuchów. Do gimnazjum w Przylepie były dowożone dzieci z Łęczycy, Krępy, Zawady i Jan, do gimnazjum w Drzankowie z Ochli, Jeleniowa, Jarogniewic, Kiełpina, Barcikowic, Zatonia, Suchej, Ługowa, Raculi, Starego Kisielina, Nowego Kisielina oraz Broniszowa, Radwanowa i Książa Wielkiego w gminie Koźuchów.

Problem dowozu do szkół nie dotyczy dzieci mieszkających w „starej” Zielonej Górze i uczęszczających do szkół podstawowych oraz do gimnazjów w swoich obwodach szkolnych.

Po 1 stycznia 2015 roku nie przewidziano zasadniczych zmian w organizacji dowozu dzieci do szkół w byłej gminie Zielona Góra. Niemniej jednak istniały trzy przesłanki wskazujące na potrzebę racjonalizacji dotychczasowych zasad i warunków dowożenia dzieci: stan techniczny środków transportu służących do przewozu dzieci i zaplanowana reorganizacja poruszania się po terenie byłej gminy Zielona Góra autobusów MZK; zbyt długi czas dowozu dzieci do części szkół, który w niektórych przypadkach dochodzi nawet do 60-65 minut oraz odległość dowożenia; likwidacja granicy pomiędzy miastem a byłą gminą spowodowała potrzebę racjonalizacji – i to w obie strony – sieci obwodów szkół.

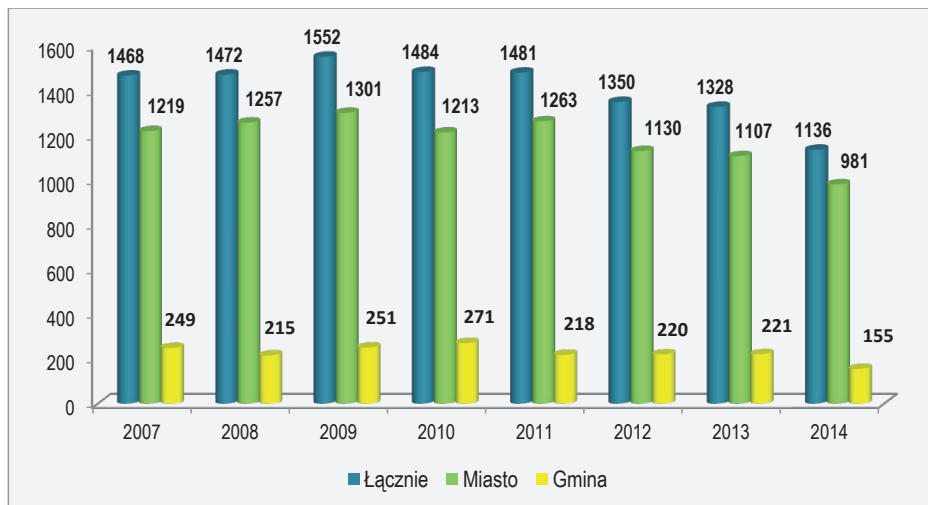
Prognoza liczby uczniów w perspektywie 2020 roku

W 2013 roku na terenie Miasta Zielona Góra zameldowana była następująca liczba dzieci w rocznikach urodzenia, które wkroczyły w pierwszy rok lub wkroczą w obowiązek szkolny w najbliższych latach: 2007 rok urodzenia – 1219 dzieci (w tym 1055 zameldowanych na pobyt stały), 2008 rok – 1257 dzieci (1206 pobyt stały), 2009 rok – 1301 dzieci (1272 pobyt stały), 2010 rok – 1213 dzieci (1186 pobyt stały), 2011 rok – 1263 dzieci (1247 pobyt stały), 2012 rok – 1130 dzieci (1103 pobyt stały), 2013 rok – 1107 dzieci (1091 pobyt stały), 2014 rok – 981 dzieci (969 pobyt stały)¹².

W gminie Zielona Góra: 2007 rok urodzenia – 249 dzieci (w tym 237 zameldowanych na pobyt stały), 2008 rok – 215 dzieci (206 pobyt stały), 2009 rok – 251 dzieci

¹² Urząd Miasta Zielona Góra, Urząd Stanu Cywilnego, Statystyka dzieci urodzonych w Zielonej Górze w latach 2007-2014.

(238 pobyt stały), 2010 rok – 271 dzieci (261 pobyt stały), 2011 rok – 218 dzieci (215 pobyt stały), 2012 rok – 220 dzieci (218 pobyt stały), 2013 rok urodzenia – 221 dzieci (215 pobyt stały), 2014 rok urodzenia – 149 dzieci (146 pobyt stały)¹³.

Wykres 3. Liczba dzieci w mieście i gminie urodzonych w latach 2007-2014

Występujący od 2009 roku spadek liczby urodzonych dzieci (łącznie w mieście i gminie) może zapowiadać, że począwszy od 2015 roku w obowiązek szkolny będzie wkraczać coraz mniejsza liczba uczniów. Tendencja ta może przenieść się następnie na kolejne klasy szkół podstawowych.

W 2014 roku (stan na 30 września) do przedszkoli prowadzonych przez miasto Zielona Góra uczęszczało 3381 dzieci, w tym urodzonych w 2007 roku – 5 dzieci, urodzonych w 2008 roku – 563 dzieci, 2009 roku – 994 dzieci, 2010 roku – 915 dzieci, 2011 roku – 876 dzieci i 2012 roku – 28 dzieci.

Struktura i wielkość sieci szkół i placówek połączonej Zielonej Góry w perspektywie 2020 roku

Na koniec września 2014 roku w Zielonej Górze istniało łącznie 40 przedszkoli, 20 szkół podstawowych, 17 gimnazjów i 16 szkół ponadgimnazjalnych, w gminie Zielona Góra: 1 przedszkole i 2 punkty przedszkolne oraz 5 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, 5 szkół podstawowych i 2 gimnazja. Taka sieć szkół i placówek oświatowych zaspokajała potrzeby edukacyjne miasta i gminy Zielona

¹³ *Ibidem.*

Góra. Niemniej jednak baza oświatowa w mieście i gminie podlegała systematycznej poprawie, przebudowie i rozbudowie. Na ogół wszystkie placówki oświatowe w mieście i gminie miały dobre warunki do realizacji wszystkich form kształcenia dzieci i młodzieży, ciągle powiększono liczbę miejsc organizacyjnych w przedszkolach i punktach przedszkolnych Zielonej Góry, która w latach 2006-2014 niemal podwoiła się i wzrosła z 2780 do około 5000.

Władze Zielonej Góry planują w najbliższych latach budowę nowych obiektów oświatowych w miejscach, w których występują największe skupiska dzieci, a funkcjonujące tam szkoły mają zbyt dużą liczbę uczniów. W 2013 roku wybudowano nowe gimnazjum w Chynowie, natomiast w 2015 na Osiedlu Zastalowskim rozpoczęła funkcjonowanie nowa placówka edukacyjna, przeznaczona głównie dla dzieci przedszkolnych i młodszych klas szkoły podstawowej. Budowa tego zespołu edukacyjnego została podzielona na dwa etapy: od września 2015 roku naukę rozpoczęli uczniowie klas pierwszych, a w 2016 roku uruchomione zostanie przedszkole. Podobny zespół edukacyjny ma powstać na osiedlu Czarkowo. Rozważana jest także koncepcja wyodrębnienia kilku osobnych budynków dla uczniów klas pierwszych i drugich szkół podstawowych w rejonach miasta, w których do określonej szkoły podstawowej uczęszcza po kilkuset uczniów.

Pewnej korekty w najbliższych latach będzie wymagać sieć szkół ponadgimnazjalnych o innym profilu niż ogólnokształcące. Wynika to z malejącej liczby uczniów części szkół ponadgimnazjalnych i potrzeby ich dalszego zawodowego sprofilowania.

Czesław Osękowski

DEMOGRAFICZNE I MIGRACYJNE UWARUNKOWANIA
ROZWOJU OŚWIATY W ZIELONEJ GÓRZE PO POŁĄCZENIU
MIASTA ZIELONA GÓRA Z GMINĄ ZIELONA GÓRA

Streszczenie. Z dniem 1 stycznia 2015 roku miasto Zielona Góra i gmina Zielona Góra połączyły się w jeden samorząd terytorialny. Status obu samorządów przed połączeniem był następujący: miasto Zielona Góra – było gminą miejską na prawach powiatu, gmina Zielona Góra – gminą wiejską, składająca się z 17 sołectw, w tym 10 bezpośrednio graniczących z Zieloną Górą. Miasto Zielona Góra liczyło około 118 500 mieszkańców i obejmowało powierzchnię 58,34 km kw., gmina Zielona Góra liczyła około 19 000 mieszkańców i obejmowała powierzchnię 219,90 km kw. Po 1 stycznia 2015 roku połączone samorzady funkcjonują jako miasto Zielona Góra na prawach powiatu. Miasto Zielona Góra i gmina Zielona Góra posiadały przed połączeniem dobrze zorganizowane i dobrze funkcjonujące systemy oświatowe. Oświata połączonych samorządów nie będzie wyłącznie sumą oddzielnych dotychczas dwóch systemów organizacyjnych, ale wymagać będzie, jeżeli nie od razu, to za kilka lat, poprawy i korekty szeroko rozumianego systemu oświatowego powiększonej Zielonej Góry, co wymuszają zwłaszcza zmiany demograficzne. Nie bez znaczenia będzie także konieczność standaryzacji jakości kształcenia, która ma doprowadzić do osiągnięcia przez uczniów zbliżonych wyników egzaminów na różnych poziomach kształcenia.

Słowa kluczowe: demografia, migracje, oświata, Zielona Góra, połączenie miasta z gminą.

DEMOGRAPHIC AND MIGRATIONAL CONDITIONS
OF EDUCATION DEVELOPMENT IN ZIELONA GÓRA AFTER JOINING
THE TOWN OF ZIELONA GÓRA AND THE COMMUNE OF ZIELONA GÓRA

Summary. On 1 January 2015, the town of Zielona Góra and the commune of Zielona Góra merged to form a single territorial self-government. Before merging, the status of both local governments was as follows: the town of Zielona Góra was an urban commune with county rights; the commune of Zielona Góra was a rural commune, made up of 17 village administration offices, including 10 bordering with Zielona Góra. The town of Zielona Góra had the population of about 118 500 people and covered an area of 58.34 square kilometers; the commune of Zielona Góra was inhabited by 19 000 people and covered an area of 219.90 square kilometers. Since 1 January 2015, the joined self-governments have been functioning as the town of Zielona Góra with the county rights. Before merging, the town of Zielona Góra and the commune of Zielona Góra had well organized and functioning education systems. The education of the merged local governments will not be solely the sum of the so far separate organizational systems. It will require, if not immediately then in a few years, the improving and reinventing the generally understood education system of the enlarged Zielona Góra, which will be enforced in particular by demographical changes. Not insignificant will be the need to standardize the quality of teaching, which will allow the achievement of comparable exam results at different levels of education.

Keywords: demography, migrations, education, Zielona Góra, the connection of city with community.